

PRZEMIERZŁY (68) *part praet act*

Wymowa: przemier-zły.

-rz- (66), -rż- (1), -rż- (1).

Oba e jasne.

comp przemierzl(e)jszy (1).

sg m N przemierzły (13). ◇ *G* przemierzł(e)go (2). ◇ *A* przemierzł(e)go (2), przemierzły (1). ◇ *I* przemierzłym (1). ◇ *V* przemierzły (1). ◇ *f N* przemierzł(10). ◇ *G* przemierzł(e)j (1). ◇ *A* przemierzł(2). ◇ *I* przemierzł(4). ◇ *n N* przemierzł(e) (2). ◇ *G* przemierzł(e)go, przemierzlejsz(e)go (3). ◇ *D* przemierzł(e)mu (1). ◇ *A* przemierzł(1). ◇ *I* przemierzłym (3). ◇ *pl N m pers* przemierzli (5). *subst* przemierzł(e) (6). ◇ *G* przemierzłych (3). ◇ *D* przemierzłym (1). ◇ *A subst* przemierzł(e) (3). ◇ *I m* przemierzł(e)mi (1) *RejPosWiecz*², przemierzłymi (1) *CzechRozm*. ◇ *L* przemierzłych (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde także XVII w. s.v. przemierznąc.

Wzbudzający odrazę, wstręt, niechęć; *odibilis PolAnt, Vulg, Cn; odiosus Modrz, Cn; abominandus Calep, Cn; detestatus PolAnt; odio dignus Modrz; acerbus, invisus Calag; detestatione dignus Calep; aversabilis, detestabilis, execrabilis, execrandus, execratus, foedus, obscenus Cn (68) : Vnwerd. Wzgárdzony. Przemierzły. Invisus. Acerbus. Calag 539b; Calep 7a.*

a. *Wywołujący potępienie, zwłaszcza moralne (59) : Ale ci ktorzy tho mówią vřthy řkázonemi/ Są przemierzli ze wřzytkiem náuakámi řwemi LubPs Dv; Ktory řię prędko rozgniewa/ dopuřcza řię řzalenřtwá/ á człowiek wielkich myřli řeft przemierzły [odio habetur]. BibRadz Prov 14/17, Mich 6/10; iáko przemierzłá rzecz řeft/ wydwarzánie/ á ná drugá řtronę/ iáko řzczyřość [...] ma gráciá. GórńDworz G; Niechay řie nád nikogo nie przekłáda: niechay řie nie vbiega do wyřřřzego mieyřczá: [...] niechay mu nie ledá co wádzi: iáko řá niektorzy ták przemierzli/ czo niechcá řiedno wřzythko po řwemu GórńDworz M3, E8v, N2, Y5; Ano nie mář ná řwiecie nic przemierzleřřzego/ řiedno kto dobrodzieyřtwá niewdzięczeń cżyiego. HistLan F3v; Bo y z onych drugih przemierzłych obyczáiw mořeř řie řam w řobie poćichu nářmiać RejZwierc 73, 17, 76, 147, 239; Przeto teř Ezáiař/ widząc Krolá przemierzłego/ y Bogu odpornego/ obroćiwřy řie od Krolá [...] ták mówi [...] CzechRozm 131v; Lecř y niewola y wolnoř zbytnia przemierzłá řeft ModrzBaz 72, 116v; Przemierzły chłowie/ myřłác o tym złoćie/ Leřyř w řráfunku/ by řwiniá we błoćie. PudłFr 10; GrabowSet B, Kv; VotSzł E2v; CiekPotr 28; A ia řię teř dam winien zá to Bogu memu/ Zem řię poddał pijáńřtwu temu przemierzłemu. CzahTr L; GosłCast 39; KlonWor 57.*

przemierzły u kogo [= komu] (7): Przemierzłá řeft pychá ták v Bogá iáko y v ludři BibRadz Eccli 10/7; Iř káždy wymyřł człowieczy/ oprocz woley á náuki iego řwiętey/ nigdy řie themu Pánu podobáć nie miał: y owřzem záwřdy miał być przemierzły v niego. RejPos 186v, 181, 227v; BudBib Eccli 10/7. Cf »grzech przemierzły«.

przemierzły komu (4): iáko to [skłónnoř do bójek] řá rzecz y wřtydliwe/ y brzydliwe/ y ludziom nie mogá być řiedno iř bárzo przemierzł(1) á zwałřczá pocźciwym. RejZwierc 16v; CzechEp 31; NiemObr 11; [Abowiem powiedz mi/ komu nie řeft przemierzły człowiek fáłřzywy/ lekki plotká/ przewrotny/ przácy tego co raz rzeczé WerReguła 117 (Linde s.v. przemierznąc; błędna lokalizacja), 89]. Cf »grzech przemierzły«.

przemierzły czym (1): Ieſt inſzy co milcząc okázuie ſię mądrym/ á drugi ieſt ktory wſtáwiczná wielmożnoſcią bywa przemierzłym. *BudBib Eccli* 20/5.

przemierzły przed kim [= *komu*] (4): y wſzytki ine złe á márne ſpráwy człowieczeńſtwá náſzego/ ktore nas ofkarżáią do Páná náſzego/ á ſą przemierzłe przed oblicznoſcią iego. *RejPos* 229, 54, 199, 200v.

W połączeniach szeregowych (6): *BibRadz* II 138c marg; *SarnUzn* H5v; Bo o tych tedy thák mowi Páweł s. Wſzyſcy ci ktorzy wyznawáią Bogá wſty/ ále ſie go przá vczyńkám/ ktorzy ſą obrzydłemi/ przemierzłemi/ á nie godni ku żadney dobrej ſpráwie. *RejPosWiecz*² 92; Widamy tego doſyć/ gdy ludzie tákowá wádą zaráżeni/ popiſuią ſię iáwnie z tą przemierzłą/ nádętą/ á Rzeczypoſpolitey wielce ſzkodliwą nierownoſcią/ czyniąc ſię nád drugie ludzi zwierchnieyſzemi ábo zacnieyſzemi *ModrzBaz* 19; *WujNT Rom* 1/30, *Tit* 3/3.

W przeciwstawieniu: »miły ... przemierzły« (1): Abowiem ácz przed tym Ieruzalem miáło zwano miłym miáłtem Pánſkim/ y to byłą prawdá [...] ále gdy iuż było odtápiło od niego/ iuż nie było miłym miáłtem iego/ ále owſzem przemierzłym *RejAp* 170.

Wyrażenia: »grzech (jest) przemierzły« [*w tym: u kogo* (2), *komu* (1)] [*szyk 3:1*] (4): Grzech báłwochwálſtwá ieſt przemierzły ſwiętym. *LubPs* D3 marg; *RejAp* 180; *RejPos* 200; *RejZwierc* 69.

»przemierzłe wszetecznoſci« (1): A odmyátowałem ye [*przeciwników*] precz od ſwey oblicznoſci/ Widząc zázwdy ich przemyerzłe ony wſſetecznoſci. *LubPs* E2.

Szeregi: »marny a przemierzły« (2): A thák dla tego márneho á przemierzłego grzechu Pan zázwdy y niebo y zyemię woiować raczył *RejPos* 200; *PowodPr* 77.

»nienawisny i przemierzły« (1): Szczebietliwoſć wnich niechay hámuia/ z ktorey roſcie wielomownoſć zbytnia/ y płochoſć ięzyká/ w káżdym wieku nienawiſna y przemierzła [*in omni aetate odiosa*] *ModrzBaz* 10v.

»obrzydły (a. brzydki) a (i) przemierzły« [*szyk 2:1*] (3): *RejZwierc* 24; iákofz też czynili cudá Czárownicy Fáraónowi [...] / á wždy wedle bogá nád inſze ludzie/ zacnieyſzymi nie byli. Owſzem obrzydleyſzymi y więcey przemierzłymi. *CzechRozm* 104; *CiekPotr* 53. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przykry a przemierzły« (1): áby oni niebożáthká vznawſzy á obaczywſzy ſproſnoſć grzechu thego [...] przeſthrzegáli ſie ná potym tego/ co ieſt przykrego á przemierzłego przed Máyeſtatem ſwiętym iego *RejPos* 200v.

»sprosny a przemierzły« [*szyk 3:1*] (4): *RejPos* 54 213; Bo páthrzay więcz ná owego ſproſnego á przemierzłego chłopá/ co ſie więcz owo ſłowki niewieſciemi pieſci/ więcz ſie tu vmizga chocia y mu nie trzebá *RejZwierc* 83v, 69. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»szkodliwy, przemierzły« (1): ktore to namiętnoſci ſą zázwdy ſzkodliwe/ przemierzłe/ á zá niemi oſławá/ lekkoſć/ y hánbá/ wte tropy chodzi *GórńDworz* Ee7. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (3) : A tákże tho ieſt owoc zły/ brzydki/ y przemierzły. *SarnUzn* H5v; A wždy on [*człowiek*] [...] dał ſie zwieſć temu złemu á okrutnemu Hetmánowi ſwemu [*tj. czartowi*]/ thák iż czyni z niego z oney wdzięczney pſzenice przemierzły á ſproſny kákol przed oczymá Páná iego. *RejPos*

54; á wżákofz/ gdy fie człowiek vznác á obáczyć nie chce/ muśi fie ná wirzch wyłóżyć on íprośny á przemierzły wrzod iego *RejPos* 213.

a. *W funkcji rzeczownika (1) :*

W połączeniu szeregowym (1): A boiázliwym y niewiernym/ y przemierzłym/ y mężoboycom/ y porubnikom/ y czárownikom [...] czątká będzie w Ieżierze goráiącym ogniem y śiárką *CzechRozm* 7v.

b. *Wzbudzający odrazę fizyczną (3) :* Boże nieday v ciebie bywác ná bieśiedzie Każesz mi pić przezdzięki twé przemierzłe piwo *KochPieś* 20; [Pod namiotkiem każę ia vtkác okná wszędzie/ Ze was budzić przemierzłe mużyfko nie będzie. *ZbylPRozm* Ev].

W połączeniu szeregowym (1): A iż ieft w káżdym morzu [*woda*] plugáwá á fłona/ Gęfta/ przykra/ przemierzła/ iáko glan zyelona. *RejWiz* 146.

Szereg: »nieczysty i przemierzły« (1): y sftála fię [*Babilonia*] [...] ftrażá wżego ducha nieczyftego/ y ftrażá wżelkiego ptáftwá nieczyftego y przemierzłego [*immundae et odibilis*] *WujNT Apoc* 18/2.

c. *Którego się nie lubi, nieprzyjemny, dokuczliwy (4) :* Aboć dyabeł wziác nie chce dziádá przemierzłego. *HistLan* B4; BYłaby rzecz przemierzła wżyftek wykład Státutu prouinciiey Gniéźnieńfkiey tu wpifowác. *SarnStat* 216; Bo w naywiefłzych przygodách y niebefpieczeńftwách nálfzych/ iáko zaślepieni Sodomczykowie/ rękomá nie czyniemi nic/ áni rzeczám fłutecznie zábiegamy/ tylko ręce á íprawy náfze ná głowách fię báwią/ to ieft ná niepotrzebnych á iuż práwie przemierzłych ziązdách/ difkurfách/ y rádach *PowodPr* 19.

W połączeniu szeregowym (1): Iáko ieden maiąc y złą/ y przemierzłą/ y bárzo żadną żonę/ kiedy go pytano iákoby fie miał/ odpowiedział. [...] *Górndworz* Q2.

Synonimy: **a.** *brzydki, mierziony, nieczysty, nikczemny, obrzydły, ohydny, omierzły, plugawy, sprośny, wszeteczny, występny, wzgardzony; b.* *nieczysty, plugawy, przykry; c.* *obrzydliwy, szkaradny, szpetny.*

Cf **PRZEMIERZNAĆ**